
МОВНІ СИСТЕМИ: ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ В ПОЛІЕТНІЧНОМУ ТА ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ

Отримано: 2 червня 2025 р.

Прорецензовано: 5 липня 2025 р.

Прийнято до друку: 1 серпня 2025 р.

email: yelnik@uk.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6673-5382>

Scopus-Author ID: 57202912987

DOI: [http://doi.org/10.25264/2519-2558-2025-26\(94\)-90-94](http://doi.org/10.25264/2519-2558-2025-26(94)-90-94)

Хавкіна О. М. Еволюція табуїзованої лексики в сучасній англійській мові: лінгвальні та соціальні чинники. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2025. Вип. 26(94). С. 90–94.

УДК: 811.111'373.49'47

Хавкіна Олена Миколаївна,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»

ЕВОЛЮЦІЯ ТАБУЙОВАНОЇ ЛЕКСИКИ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: ЛІНГВАЛЬНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ

У статті досліджується еволюція табуїзованої лексики в сучасній англійській мові в контексті лінгвістичних, соціальних та ідеологічних трансформацій ХХІ століття. Аналізується два протилежні, але взаємопов'язані процеси: табуїзація раніше нейтральних слів унаслідок посилення культурної чутливості та поступова легітимізація колись заборонених мовних одиниць у публічному дискурсі. Описано традиційні сфери мовного табу – сексуальність, фізіологічні процеси, смерть, релігія – а також нові сфери, що набувають табуїзованого характеру: їжа, запахи та фонетичні асоціації. Особливий акцент зроблено на комунікативних функціях табуїзованої лексики, значущість яких неухильно зростає на сучасному етапі розвитку мовознавства. У сучасній англійській мові табуїзми здатні виражати емоції, підкреслювати групову ідентичність, слугувати засобом протесту чи іронічного висловлення, а також виконувати функцію мовних інтенсифікаторів.

Розглянуто континуум між ортофемізмами, евфемізмами та дисфемізмами, а також механізми граматикалізації, що дозволяють окремим табуїзмам інтегруватися в повсякденне й цифрове мовлення. Ілюстративним матеріалом слугують приклади з медіа, попкультури та живої мови. Досліджуються соціально-прагматичні чинники, що визначають ступінь прийнятності табуїзованої лексики в різних комунікативних контекстах. Проаналізовано роль евфемізмів як засобу уникнення чутливих тем – як традиційних (тілесність, сексуальність), так і відносно нових, зокрема пов'язаних із харчуванням або неприємними запахами. Особливу увагу приділено процесам, унаслідок яких окремі слова поступово втрачають шокову силу та набувають нейтральнішого забарвлення. Аналізується, як табу-лексика віддзеркалює зміну соціальних норм і цінностей. Наголошується на потребі міждисциплінарного підходу до розуміння мовних табу в умовах інклюзивності, соціальної чутливості та зміни етичних стандартів.

Ключові слова: табу, евфемізм, дисфемізм, табуїзація, легітимізація, мовна норма, соціолінгвістика.

Olena Khavkina,
PhD in Philology, Associate Professor,
Zaporizhzhia Polytechnic National University

THE EVOLUTION OF TABOO WORDS IN THE MODERN ENGLISH LANGUAGE: LINGUISTIC AND SOCIAL FACTORS

The article examines the evolution of taboo vocabulary in the modern English language in the context of linguistic, social, and ideological transformations in the 21st century. It explores two opposing yet interconnected processes: the tabooisation of previously neutral terms due to rising cultural sensitivity, and the gradual legitimisation of formerly forbidden expressions in public discourse. Traditional taboo themes – such as sexuality, bodily functions, death, and religion – are discussed alongside newer taboo areas, including food, smells, and phonetic associations. Special attention is given to the communicative functions of taboo language, which can express emotion, reinforce group identity, serve as protest or irony, and operate as intensifiers in speech.

The study highlights the continuum between orthophemisms, euphemisms, and dysphemisms, and investigates how grammaticalisation allows some taboo words to integrate into colloquial and digital communication. Examples from everyday speech, media, and pop culture are used to illustrate these dynamics.

The article also analyses the socio-pragmatic factors influencing the social acceptability of taboo words and how some lexemes shift categories based on context and audience. It examines how euphemisms are used to navigate sensitive topics like meat production or hygiene, and how certain terms lose their shock value over time.

The study argues that taboo language mirrors evolving societal norms and values. It calls for an interdisciplinary approach to understanding the social role of linguistic taboos, particularly in relation to inclusivity, social sensitivity, and changing ethical standards.

Keywords: taboo, euphemism, dysphemism, tabooisation, legitimisation, language norm, sociolinguistics.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Табу як заборона на вживання певних слів або вчинення дій, що ґрунтується на страху перед суворим покаранням, існувало з найдавніших часів, починаючи з примітивних суспільств. У мовознавстві табу інтерпретується як «вияв магічної функції мови, заборона вживання деяких слів, зумовлена соціально-політичними, історико-культурними, релігійними, етичними й естетичними чинниками, що спричиняє навмисну заміну знака певного поняття» (Селіванова, 2006: 596). За порушення мовного табу можливим покаранням могли бути ув'язнення, смертна кара (зокрема, в Колумбії), шибениця тощо – причому не лише для особи, яка порушила заборону, а й для її родини (Arango, 1996: 4). Табуйована лексика, що в науковій літературі також фігурує як *dirty words* (Arango, 1996; Morton, 2005), у різних мовах традиційно асоціюється з відступом від мовного етикету, соціальних норм і моральних засад. Протягом тривалого часу вона залишалася на периферії мовної системи, не мала лінгвістичного престижу й витіснялася за допомогою евфемізацій, цензури та культурних обмежень. Проте в сучасному суспільстві спостерігається активний процес ретабуїзації: слова й вирази, які раніше вважалися нейтральними або стилістично припустимими, переосмислюються й набувають статусу заборонених. Така динаміка зумовлена зростанням чутливості до мовної дискримінації, утвердженням етики інклюзії та принципів політичної коректності.

Паралельно відбувається і протилежний процес – поступова нормалізація та часткова легітимація раніше табуйованої лексики. Такі мовні одиниці дедалі активніше проникають у масову культуру, цифрову комунікацію та навіть публічний дискурс. У цих контекстах вони нерідко виконують функції емоційної експресії, засобу самовираження, маркера групової ідентичності або форми мовного протесту. Проте необхідно зауважити, що процеси табуїзації та легітимації не є симетричними: слова найчастіше набувають негативного відтінку, ніж присмного (Arango, 1996: 188).

Актуальність пропонованої наукової розвідки полягає в необхідності комплексного аналізу динаміки табуйованої лексики як показника мовної та культурної трансформації в сучасній англійській мові, яка на початку 21 сторіччя виступає глобальним засобом комунікації, у межах якого ці зміни відбуваються з надзвичайною інтенсивністю та мають широку соціолінгвістичну резонансність.

Метою статті є дослідити тенденції, чинники та особливості процесу табуїзації лексичних одиниць у сучасній англійській мові в контексті соціальних, культурних та ідеологічних трансформацій. Крім того, у фокусі аналізу перебуває протилежне явище – поступова легітимація та нормалізація табуїзмів в публічному мовленні. Досягнення поставленої мети передбачає виконання наступних **завдань**:

- 1) окреслити теоретичні засади поняття «табуйована лексика» у сучасній англійській мові, її основні риси та типологічні класифікації;
- 2) визначити соціальні, культурні та ідеологічні чинники, які зумовлюють процеси табуїзації лексичних одиниць у публічному мовленні;
- 3) простежити механізми та умови легітимації табуїзмів;
- 4) навести й проаналізувати приклади лексем, які в різні історичні періоди зазнали табуїзації або, навпаки, були реінтегровані в загальний мовний обіг.

Виклад основного матеріалу. Табуйована лексика – це мовні одиниці, вживання яких у певних соціальних або комунікативних контекстах вважається неприйнятним, забороненим або небажаним. Її основною характеристикою є високий ступінь соціальної, моральної чи емоційної маркованості. Заборона або обмеження у вживанні такої лексики зазвичай мотивується прагненням зберегти етичні норми, уникнути образ, дискримінації або порушення публічного порядку.

Дослідники пропонують різні підходи до класифікації табуйованої лексики, серед яких найбільш поширеним є тематичний принцип. Традиційно до основних груп табуїзмів відносять лексичні одиниці, пов'язані з такими сферами:

- фізіологія та тіло (назви частин тіла, природних фізіологічних процесів);
- секс (лексика, що стосується сексуальності та інтимних стосунків тощо);
- релігія (богохульні висловлювання, сакральні імена, святотатські формулювання);
- соціально чутливі теми (етнічні, расові, гендерні, політичні найменування та назви, що можуть мати дискримінаційний або образливий характер);
- емоційно забарвлена лайка (слова з високим ступенем емоційної агресії, що мають образливий, принизливий або вульгарний характер).

К. Аллан та К. Берідж пропонують ширший підхід до класифікації табуїзмів, розширюючи традиційний перелік тем:

- тіло та його неприємні виділення (піт, соплі, фекалії, менструальна рідина тощо);
- статеві органи, статеві акти, сечовипускання, дефекація;
- хвороби, смерть та вбивство (включаючи полювання та рибальство);
- називання, звертання, торкання та спостереження за людьми та священними істотами, об'єктами та місцями;
- добування, приготування та збирання (Allan & Burridge, 2006: 1).

Аналіз сучасних лінгвістичних досліджень засвідчує тенденцію до подальшого розширення цього переліку. До нього дедалі частіше потрапляють нові тематичні групи, зокрема лексика, пов'язана з їжею та навіть запахами, які також можуть набувати табуйованого статусу в певних соціокультурних контекстах.

Інша класифікація табуйованої лексики ґрунтується на ступені її соціальної неприйнятності. Згідно з цим підходом, розрізняють «жорсткі» табу (*hard taboos*), що передбачають повну заборону вживання, та «м'які» табу (*soft taboos*), використання яких може вважатися недоречним залежно від комунікативного контексту (Allan, 2019). Ступінь прийнятності таких одиниць значною мірою визначається ситуацією спілкування, складом аудиторії, інтонаційним оформленням висловлення та каналом комунікації.

У суспільстві ХХІ сторіччя функції табуйованої лексики значно виходять за межі її традиційного статусу як «забороне-ної», оскільки вона виконує цілу низку комунікативних і соціальних ролей, зокрема: експресивну функцію – слугує засобом

вираження сильних емоцій, таких як гнів, зневага, обурення, здивування тощо; ідентифікаційну функцію – маркує належність мовця до певної соціальної, вікової чи субкультурної групи; прагматичну функцію – підсилює мовленнєвий вплив, виконує роль інструмента акцентуації або емоційного тиску; іронічну або пародійну функцію – використовується в ігрових, сатиричних чи інтертекстуальних контекстах; опозиційну функцію – слугує засобом порушення мовної норми як формою протесту, провокації або демонстрації нонконформізму.

У сучасній лінгвістиці табуована лексика досліджується з різних наукових підходів – семантичного, прагматичного, соціолінгвістичного та культурологічного. Значна кількість науковців акцентує увагу на умовах, за яких певні мовні одиниці, що раніше мали нейтральний або нормативний статус, набувають ознак табуованості. У соціолінгвістичній парадигмі цей процес досліджував, зокрема, М. Адлер, аналізуючи соціальні чинники, що спричиняють табуїзацію (Adler, 1978). Окремі наукові розвідки присвячені історії конкретних лексем, які внаслідок табуїзації зазнали зниження частоти або зміни в уживанні (McDermott, 2016). Важливою темою залишається й евфемізація – як стратегія нейтралізації мовного табу (Allan & Burridge, 2006), а також взаємозв'язок табуованої лексики з явищами політичної коректності, цензури, соціальної ідентичності (DeMott, 2002). Помітною є також прагматична складова: дослідники вивчають, як табуовані лексеми функціонують у дискурсі – для вираження емоцій, посилення експресивності, формування солідарності або демонстрації дистанції (Allan & Burridge, 2006).

Погоджуємося з К. Аллан та К. Берідж у тому, що феномен табуїзації проявляється через використання ортофемізмів (нейтральних, стилістично нейтральних найменувань), евфемізмів (пом'якшених, завуальованих форм) та дисфемізмів (грубо-зневажливих, навмисно образливих висловів) (Allan & Burridge, 2006: 1). Ці мовні одиниці утворюють семантичний континуум, який відображає рівень соціальної допустимості, культурної чутливості та емоційного забарвлення стосовно тих чи інших реалій і явищ у суспільстві.

У подібному ключі розглядає це питання й М. Адлер, наводячи низку прикладів, які ілюструють взаємозв'язок ортофемізмів, евфемізмів і дисфемізмів: *faeces – poo – shit; toilet – loo – shithouse; vagina – bits – cunt; to menstruate – to have a period – to bleed; Jesus – Lord – Christ!* (Adler, 1978: 34). Остання лексема (*Christ!*) бласфемією (від грец. *blasphemia* – «святотатство, зневага»), тобто прикладом вживання сакрального імені в неналежному, лайливому або емоційно грубому контексті. У мовознавчій традиції бласфемії класифікують як окрему групу табуованої лексики, тісно пов'язану з релігійними засадами та культурними уявленнями про святість.

Серед перелічених типів мовних засобів саме дисфемізми становлять ядро табуованої лексики. Вони зазвичай мотивовані емоціями страху, огиди, презирства або прагненням принизити співрозмовника чи об'єкт висловлювання. Дисфемізми використовуються переважно в ситуаціях конфлікту або емоційного напруження – коли мовцеві важливо підкреслити зневагу, роздратування або викликати шокуючу реакцію. Водночас деякі лексеми можуть змінювати свою функціональну роль у залежності від контексту. Наприклад, такі слова, як *arse / ass, cunt, fuck, prick* можуть реалізовувати як дисфемістичну, так і ортофемістичну функцію – зокрема в розмовному, жаргонному або іронічному вжитку. «Те, що є невимовним для одного мовця, може бути цілком прийнятним для іншого» (Adler, 1978: 34).

Однією з традиційних табуованих тем, про яку в суспільстві не прийнято говорити відкрито, є тема сексуальності, зокрема мастурбації. З метою уникнення дискомфорту чи порушення соціальних норм, у сучасній англійській мові сформувався широкий набір евфемізмів для позначення цієї дії. Серед них – *clear the snorkel, cream your corn, five-finger, flush the babies, hand-fuck, hold the mayo, knuckle-shuffle, make instant pudding, make love with Mother Thumb and her four daughters, milk the chicken* (Morton, 2005: 250). Такі мовні засоби демонструють прагнення носіїв мови говорити про інтимні теми опосередковано, через жартівливі, метафоричні або завуальовані вислови.

Табуована лексика, як і самі теми-табу (зокрема, тема, згадана у попередньому абзаці), не є статичним або сталим явищем. Вона зазнає постійних змін під впливом динамічних соціальних і мовних процесів. У сучасному суспільстві зростає вплив таких чинників, як толерантність, підвищена соціальна чутливість, прагнення до інклюзивності, що сприяє переосмисленню та перегляду мовних норм. Так, окремий вектор процесу табуїзації пов'язаний із феноменом фонетичної асоціативності, коли нейтральні за змістом лексеми витісняються з вжитку через їхню звукову подібність до табуованих слів. Це явище демонструє, наскільки глибоко мовні табу можуть впливати не лише на семантику, а й на зовнішню форму слова. Яскравим прикладом є поступове зникнення або переосмислення слів, що містять компонент *cock*, який раніше уживався у значенні «півень». Через його співзвуччя з вульгарною назвою чоловічого статевого органу, носії мови стали уникати цього слова в публічному та побутовому мовленні. Як наслідок, відбулося витіснення цілого ряду похідних лексем: *haycock* трансформувалося у *haystack, weathercock* – у *weathervane*. В американському варіанті англійської мови подібне уникнення спостерігається у випадку слова *cockroach*, яке часто скорочується до *roach* саме через небажаність вживання проблемного компоненту. Ці приклади свідчать про те, що соціокультурний тиск табу може призводити не лише до зміни мовних практик, а й до лексичної елімінації та лексико-семантичної реорганізації.

Подібного процесу табуїзації зазнав, на перший погляд, невинний антропонім *Richard*. Річ у тім, що його традиційне скорочення – *Dick* – співзвучне з розмовною англійською лексемою *dick*, яка вживається у значенні «пеніс». Унаслідок такої асоціативної перенасиченості ім'я поступово втратило популярність серед англословних батьків, які почали уникати його при виборі імені для новонароджених хлопчиків. Уже з 1969 року *Dick* перестало входити до переліку тисячі найпопулярніших чоловічих імен (McDermott, 2016).

Табуована лексика нерідко виконує інтенсифікувальну функцію, посилюючи експресивність прикметників, прислівників або цілого висловлювання. У таких випадках ці одиниці зазвичай втрачають своє первинне лексичне значення і набувають граматикалізованого статусу засобів підсилення, які слугують для вираження сильних емоційних реакцій мовця. Наприклад, у фразі *Where's the bloody key?* слово *bloody*, яке колись було табуованим у британському варіанті англійської мови, виконує роль емоційного інтенсифікатора до іменника *key*, виражаючи роздратування або нетерпіння. Аналогічно, у вислові *He's fucking dangerous*, лексема *fucking* підсилює прикметник *dangerous*, підкреслюючи рівень небезпеки або тривоги. Подібні приклади поширені в розмовному та цифровому дискурсі, де до інтенсифікаторів також належать *damn, hell, shit* тощо: *It's damn cold today; That was a hell of a ride*.

Таке вживання можна частково розглядати як прояв легітимації, контекстно зумовленої детабуїзації, коли слова з високим ступенем соціальної маркованості починають функціонувати у нейтральніших граматичних ролях. Водночас, табуїзовані інтенсифікатори зберігають свій потенціал порушення норм, і саме завдяки цьому прагматичному напруженню вони залишаються ефективним риторичним засобом (Allan & Burridge, 2006). Важливо зауважити, що інтенсифікатори типу *fuck* чи *bloody* хоч і втрачають первинну вульгарність у певних реєстрах, однак уникають повної легітимації, зберігаючи стигматизований підтекст. Отже, такі лексеми не втрачають повністю статусу табуїзованих, проте їхня функціональна переорієнтація засвідчує гнучкість меж між «допустимим» і «забороненим» у сучасному мовному вжитку.

Ще одним прикладом інтенсифікувальної функції, що її виконують табуїзовані лексеми в англійській мові, є їх інтеграція у вигуківно-експресивні запитальні конструкції, які починаються зі запитальних слів на *wh-*: *what*, *why*, *where*, *who*, *when* і *how*. У таких конструкціях табуїзми підсилюють риторичний ефект та слугують вираженню емоційного шоку, обурення, подиву, роздратування мовця тощо. Наведемо кілька прикладів з Cambridge Online Dictionary: *Why the hell is he driving so fast?*, *What the fuck has she done to my laptop?* У подібному ключі функціонують й інші вирази: *Where the hell did you go?*, *Who the fuck do you think you are?*, *What the bloody hell is going on here?*. Подібні вислови є типовими для розмовного та неформального стилю мовлення, де особливо важливо передавати емоційну насиченість комунікації. Яскравим прикладом може слугувати рефрен пісні, що представляла Велику Британію на конкурсі «Євробачення-2025»: *What the hell just happened?*, який підсилює контрастний ефект між миловидною зовнішністю трьох дівчат-виконавиць та емоційною насиченістю вислову. Таким чином, уживання подібних конструкцій ілюструє не лише стилістичну маркованість табуїзмів, а й їхню граматичну інтеграцію та прагматичну адаптацію до нових риторичних потреб сучасного мовлення.

Відношення до табу може змінюватися дуже швидко – інколи це може бути помітним від одного покоління до наступного, або навіть у процесі дорослішання лише одного покоління. Слова, які були табуїзованими в одній епосі, стають звичними в іншій, навіть якщо вони стосуються класичних табу-тем, скажімо, сексу чи туалету. Вони не те щоб стають звичними, а, скоріше, починають спокійно сприйматися соціумом як лінгвістичний факт. Ще в далекому 1978 році М. Адлер писав: «Сьогодні в Oxford English Dictionary можна знайти те, що носії називають ‘four-letter-words’, хоча раніше й мови не могло йти про їх включення в словник. Сьогодні ж вони сприймаються як частина мови» (Adler, 1978: 40).

Примітно у сучасній англійській мові є тенденція до табуїзації лексик, пов’язаної з темою їжі. У сучасному суспільстві ставлення до їжі істотно змінилося: вона вже не сприймається виключно як засіб фізіологічного виживання. У ХХІ столітті харчування набуло символічного виміру, пов’язаного з духовними практиками, ментальним здоров’ям, сексуальністю, естетикою тіла та якістю життя загалом (Allan & Burridge, 2006: 175). Інакше кажучи, їжа виконує не лише утилітарну, а й важливу соціокультурну функцію.

У контексті табуїзованої лексики, пов’язаної з темою їжі, заслуговує на увагу вислів *gastronomic red herring* – інтерпретація традиційної англійської ідіоми *red herring*, що набуває нових конотацій у сучасному дискурсі. Історично цей фразеологізм виник у британському мисливському контексті: копчений оселедець із різким запахом використовувався для того, щоб збивати собак зі сліду. Згодом вираз набув переносного значення й став позначати будь-який відволікаючий маневр. У сучасному вживанні *gastronomic red herring* використовується для позначення харчових продуктів, що вводять споживача в оману. Оскільки тема фальсифікації їжі та обману покупців має табуїзований характер, ця ідіома слугує евфемістичним найменуванням, зокрема для штучних або підроблених м’ясних продуктів, призначених для вегетаріанців. У цьому контексті показовими є й відповідники в українському мовному просторі, які давно увійшли до вжитку, зокрема: *м’ясний продукт*, *сирний продукт*, *молоковмісний продукт* тощо – назви, що приховують справжній склад і часто виконують подібну функцію лінгвістичного маскування.

Ще однією табуїзованою підтемою в межах харчової лексики є смерть, зокрема – вбивство тварин задля споживання. Упродовж кількох століть така тематика вважалася цілком прийнятною: кулінарні книги XVII–XVIII століть містили прямі та нічим не завуальовані інструкції на кшталт *kill and draw your ducks*, *dissect a brace*, *split the heads*, *pick out the tails*, *bruise the bodies* тощо. Однак у сучасному суспільстві, що характеризується підвищеним рівнем емпатії, толерантності та чутливості до питань етики, подібна лексика дедалі частіше сприймається як неприйнятна або навіть шокуєча. Натомість у сучасних кулінарних виданнях простежується прагнення до евфемізації: інструкції формулюються обережніше, із фокусом на «гуманність» процесу. Наприклад: *Put the lobsters in a very large saucepan of cold salted water... place pan over a low heat. Bring to the boil very slowly. The lobsters will remain asleep and die without suffering*. Така трансформація мовних засобів свідчить про зміщення культурних акцентів і прагнення зняти моральну напругу, пов’язану з насильством над тваринами.

Табуїзації піддається також лексика, пов’язана з назвами органів тварин, що вживаються в їжу. Зокрема, страва з жирної печінки спеціально відгодованого гусака уникає прямої номінації *fat liver* і позначається евфемістичною французькою назвою *foie gras* або *paté de foie*, що, безумовно, звучить вишуканіше й привабливіше, ніж буквальне *fat liver* чи *liver paste* (Allan & Burridge, 2006: 181). Така тенденція має історичні корені: французька мова ще з часів Нормандського завоювання 1066 року слугувала засобом «естетизації» гастрономічної лексики. Як відомо, в англійській мові закріпилася чітка опозиція між назвами тварин германського походження (*boar*, *calf*, *cow*, *ox*, *pig*, *sheep*, *swine*) та назвами м’яса французького походження (*beef*, *gammon*, *mutton*, *pork*, *veal*, *venison*). Такий розподіл простежується й на рівні частин туші: високоякісне м’ясо маркується франкізмами – *fillet*, *medallions*, *tenderloin*, тоді як для менш «престижних» частин тіла тварин і досі використовуються англосаксонські лексеми – *ox liver*, *pig tail*, *pig’s trotters*.

Табуїзація теми їжі може виявлятися не лише безпосередньо, а й опосередковано – через метафоричне переосмислення. Зокрема, харчова лексика широко застосовувалася (і досі використовується) для завуальованого позначення інтимних органів та опису сексуальних стосунків. У період від Середньовіччя до початку ХХ століття такі евфемістичні номінації часто ґрунтувалися на образах м’яса й риби: *meat-cleaver* (пеніс), *to flash the meat*, *go fishing* (мати статевий акт). Однак починаючи з ХХ століття, у метафоричному позначенні жіночих статевих органів спостерігається зміна семантичного фокусу – від асоціацій з м’ясом і рибою до уявлень про солодощі: *cake*, *cookie*, *crumpet*, *golden doughnut*, *muffin*, *bit of jam* (остання метафора використовується відносно менструації). Крім того, з’являються асоціації з овочами та рослинними образами: *cabbage garden*, *cauliflower*, *mushroom*, *sweet potato pie*. Така зміна у виборі метафор може свідчити як про еволюцію мовної

чутливості, так і про спробу зменшити вульгарність через естетизацію й комічність образу. Подібне зміщення в бік асоціацій із солодощами спостерігається і в сучасній англійській лексиці, що позначає чоловічий статевий орган: *banana, ice-cream machine, lollipop, sugarstick* (Allan & Burridge, 2006: 195-196).

Однією з тем, у межах якої останнім часом активно відбуваються процеси табуїзації, є тема неприємних, огидних і різних запахів. У сучасному суспільстві, що демонструє зростання чутливості та толерантності, пряме називання неприємного запаху стає соціально неприйнятним, що зумовлює активне використання евфемізмів. Замість прямого «пахне жажливо» вживаються пом'якшені формулювання на кшталт: *That's a disagreeable smell!* або *You smell like you stopped taking a shower*. Дослідники також звертають увагу на асиметрію в лексичному репертуарі: слів для позначення неприємних запахів значно більше, наприклад, *niff, pong, reek, stench, stink*, тоді як позитивно маркованих іменників і прикметників – набагато менше: *fragrance, perfume*; нейтральні одиниці майже відсутні. Навіть слово *smell*, яке теоретично має нейтральне значення, у реальному мовленні часто набуває негативного забарвлення; пор.: *Ugh, it smells here!* Те саме стосується прикметника *smelly*, що має чітко виражену негативну конотацію: *I can't eat this cheese – it's too smelly*.

Отже, у результаті проведеного дослідження доходимо певних **висновків**. Табуїзована лексика в сучасній англійській мові демонструє динамічний характер, чітко реагуючи на соціокультурні, ідеологічні та мовні зміни. Її статус більше не є сталим або винятково негативно маркованим, а визначається комунікативним контекстом, прагматичними функціями та соціальними очікуваннями. Процеси табуїзації та легітимації є паралельними і взаємопов'язаними. Одні лексеми втрачають свій нейтральний статус і стають соціально неприйнятними (через фонетичну асоціативність, ідеологічну маркованість тощо), тоді як інші – раніше табуїзовані – поступово нормалізуються та входять до складу публічного дискурсу, зокрема у формі інтенсифікаторів, евфемізмів або жартівливих метафор. Також розширюється сфера вживання табуїзмів. Крім традиційних тем (секс, релігія, тілесність, смерть), сучасне англомовне суспільство дедалі частіше табує лексику, пов'язану з їжею, запахами, навіть із моральними дилемами (наприклад, вбивство тварин для споживання). Евфемізація, ортофемізація та дисфемізація залишаються ключовими механізмами регулювання мовного табу, створюючи континуум, який відображає гнучкість суспільних норм. Контекстуальна варіативність окремих лексем підтверджує, що межа між «дозволеним» і «забороненим» є рухомою й залежить від комунікативної ситуації, соціальної ролі мовця та каналів комунікації. Функції табуїзованої лексики виходять за межі порушення норм – вона виконує експресивну, ідентифікаційну, прагматичну, опозиційну та іронічну функції, що свідчить про її важливу роль у сучасному мовному ландшафті. Таким чином, табуїзми не лише відображають морально-етичний стан суспільства, а й беруть активну участь у його трансформації, реагуючи на виклики інклюзивності, політичної коректності та змін у соціальних уявленнях про прийнятне й неприпустиме. Подальші розвідки у цьому напрямі можуть бути зосереджені на аналізі новітніх механізмів евфемізації, національних і культурних відмінностей у процесах табуїзації, а також на ролі цифрових медіа у легітимації або маргіналізації певних мовних одиниць.

Література:

1. Селіванова О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
2. Adler M. K. Naming and Addressing : A sociolinguistic study. Hamburg : Buske, 1978. 282 p.
3. Allan K., Burridge K. Forbidden Words: Taboo and the Censoring of Language. Cambridge : Cambridge University Press, 2006. 303 p.
4. Arango A. C. Dirty Words : The Expressive Power of Taboo. New Jersey : Jason Aronson Inc., 1996. 232 p.
5. Burridge K. Taboo Language. *Blooming English*. Cambridge : Cambridge University Press, 2005. P. 212 –231.
6. DeMott B. You don't say : Modern American Inhibitions. New York : Harcourt, Brace & World, 2002. 241 p.
7. McDermott J. Where Did All the Dicks Go? *Medium. MEL Magazine*. May 6, 2016. URL: <https://medium.com/mel-magazine/where-did-all-the-dicks-go-65d39e6c6981> (дата звернення: 26.05.2025).
8. Morton M. Dirty Words : The story of sex talk. London : Atlantic Books, 2005. 368 p.
9. Swearing and Taboo Expressions. URL: <https://dictionary.cambridge.org/grammar/british-grammar/swearing-and-taboo-expressions> (дата звернення: 27.05.2025).
10. The Oxford Handbook of Taboo Words and Language / ed. by K. Allan. Oxford : Oxford University Press, 2019. 451 p.

References:

1. Selivanova, O. (2006). *Suchasna lingvistika : terminologichna encyklopediya*. Poltava : Dovkillya-K., 716 s.
2. Adler, M. K. (1978). *Naming and Addressing : A sociolinguistic study*. Hamburg : Buske.
3. Allan, K. (Ed.). (2019). *The Oxford Handbook of Taboo Words and Language*. Oxford : Oxford University Press.
4. Allan, K., & Burridge, K. (2006). *Forbidden Words: Taboo and the Censoring of Language*. Cambridge : Cambridge University Press.
5. Arango, A. C. (1996). *Dirty Words : The Expressive Power of Taboo*. New Jersey : Jason Aronson Inc.
6. Burridge, K. (2005). Taboo Language. *Blooming English* (pp. 212 –231). Cambridge : Cambridge University Press.
7. DeMott, B. (2002). *You don't say : Modern American Inhibitions*. New York : Harcourt, Brace & World.
8. McDermott, J. (2016, May 6). *Where Did All the Dicks Go?* <https://medium.com/mel-magazine/where-did-all-the-dicks-go-65d39e6c6981>
9. Morton, M. (2005). *Dirty Words : The story of sex talk*. London : Atlantic Books.
10. Swearing and Taboo Expressions. <https://dictionary.cambridge.org/grammar/british-grammar/swearing-and-taboo-expressions>